

Pesah

Nisan je prvi mesec u sinagoyalnom kalendaru. Neki naziv ovog meseca izvode iz hebrejske reči *nes*, što znači čudo, zbog čudesnog izlaska jevrejskih plemena iz egipatskog ropstva, pa ga zovu i kao *mesec čuda*: u ovom mesecu je počeo potop, prvog dana Nisana su sastavili ohel – pustinjski hram i istog dana je Mojsiju iz stene potekla voda. U biblijskim knjigama se često naziva i kao *hodeš ha-aviv* ili *mesec proleća*. Uvek ima trideset dana. Ako prvi dan Mlađak (30. Adar) pada na Subotu, tog dana je *Šabat ha-hodeš*. Celog meseca se ne moli *Tahanun* – molitva za oprost. U Zodiјaku ima znak jagnjeta.

Pesah je jedan od *tri hodočasnička praznika (šaloš regalim)* na koje su Jevreji odlazili u Jerusolim kako bi prisustvovali posebnim obredima u Hramu. Počinje 14. dana meseca Nisan i poznata je kao *praznik „prelaska”*, *praznik beskvasnih hlebova* i *praznik proleća*. Svi ovi nazivi ukazuju na različite vidove njegovog porekla i proslavljanja. Razlike između ovih običaja navele su naše učitelje da iznesu pretpostavku kako su savremeni obredi izvedeni iz više kombinovanih izvora: nomadskih, hodočasničkih i porodičnih, od kojih svaki donosi pojedinačne elemente koji su kasnije združeni u tradiciju izlaska. Praznik traje osam dana, a u Izraelu i među reformističnim Jevrejima u drugim zemljama slavi sedam dana.

Naziv Pesah potiče od glagola koji znači *preći, proći, preskočiti* i verovatno je bio korišćen za opisivanje prvih nesigurnih koraka novorođenog jagnjeta, a moguće je da i kao imenica označavala takvo jagnje, po kome je potom nazvan nomadski praznik sezone jagnjenja. Svetkovina beskvasnih hlebova je bila praznik ratara u čast prve žetve žitarica, i takođe je počinjala u proleće. Vremenom, ta dva praznika, koji spadaju u isto godišnje doba, spojeni su, ali ono što ih je zaista ujedinilo bilo je novo značenje koje je nadilazilo svaki od njih pojedinačno i koje je taj spojeni praznik dobio time što je postao *veliko godišnje podsećanje na izlazak iz Egipta*, koji se takođe dogodilo u proleće.

Zato je naziv Pesah dobio novo tumačenje: kada je Svevišnji, prilikom zadnjeg udara od deset pošasti, uništio prvorođene u Egiptu, *poštedeo je i prešao preko jevrejskih kuća* (otuda naziv: *prelazak*), a beskvasni hleb (*maca*, u množini *macot*) je prema tome spomen na žurbu prilikom izlaska iz Egipta, koja nije dozvoljavala da se testo naraste.

Glavno svojstvo praznovanja Pesaha, koje se tradicionalno poštuje u skladu sa često ponavljanim biblijskom zabranom, jeste najstrožije uzdržavanje od bilo koje vrste kvasca (*hamec*) ili hrane koja sadrži neku njegovu mešavinu. U vezi s tim je i veoma razrađen obred, koji, na veliko zadovoljstvo dece, podrazumeva detaljno pretraživačko prolećno čišćenje doma, nakon kojeg nekoliko komadića hleba ili mrvica biva skriveno u uglovima prostorije i u pukotinama na podu, da bi ukućani potom svečano tražili. Ujutru, na dan pre praznika, oni bivaju spaljeni.

Najživopisniji deo praznika je svečani obed u domu na prvo, a kod ortodoksnih Jevreja i u dijaspori i na drugo veče Pesaha. On se zove *Seder*, što je skraćenica od *seder hagada* – redosled pripovedanja, jer mu je osnovna namera da se izloži priča o izlasku, onako kao je predstavljena u Tori: *„i kazaćeš sinu svojemu u taj dan”*... (2. knjiga Mojsija, 13:8.)

U drevna vremena, ovaj obed je uglavnom činilo pashalno jagnje, koje su porodice ili grupe porodica zajedno jele uz beskvasni hleb i gorke trave. Nakon što je ukinuto prinošenje žrtava, prestalo se i sa služenjem jagnjeta, a umesto njega koristi se kost s malo mesa kao simbol. Beskvasni hleb (*maca*) i gorke zelje (*maror*) su, međutim, zadržani i, zajedno sa ostalim propisanim jelima, alegorično predstavljaju priču o izlasku.

Praznovanje obuhvata i čitanje jedinstvenog liturgijskog i poučnih teksta pod imenom *Hagada*. Osnovu tog teksta čini midraško tumačenje, rečenicu po rečenicu, sažetog izlaganja priče o izlasku. Priča Hagade, posle uvodnih blagoslova, počinje sa rečima: „*Eto hleba bede. Dovoljno ga jedoše praoci naši u zemlji Egipatskoj. Svako gladan nek' dođe i jede. Svako u nuždi nek' dođe i praznuje Pesah. Ove godine ovde, dogodine u zemlji Izraelskoj. Ove godine robovi, dogodine slobodni.*”

Potom, prema tradiciji, najmlađi prisutan postavlja „četiri pitanja”: „*Šta razlikuje ovu noć od svih ostalih noći? Jer svih ostalih noći jedemo kvasno i nekvasno, a ove noći samo nekvasno. Jer svih noći jedemo ostalo povrće, noćas ove gorke. Jer svih noći ne umačemo čak ni jednom, a ove noći dva puta. Jer svih noći jedemo i sedeći i zavaljeni, ove noći samo zavaljeni.*”

Celom obedu je svojstvena mešavina dostojanstvenosti i radosti i on je tako pripremljen da svojim vizuelnim, zvučnim i kulinarskim efektima ostavi najjači utisak na učesnike, naročito na decu, kako bi oni mogli da posredstvom mašte dočaraju sebi priču o oslobođenju svojih predaka, jer to i jeste svrha ovog dela obeda. U Hagadi se kaže: „*U svakoj generaciji, pojedinac bi trebalo da na sebe gleda kao da je lično bio oslobođen iz Egipta.*”

Neki elementi obeda Seder-večeri imaju sličnosti s drevnim grčkim simpozijumom ili rimskim banketom. Na primer, tokom večeri prisutni ispijaju po četiri čaše vina „kao slobodni ljudi” nasloneći se na levu stranu. Za njih se, među ostalim tumačenjima, kaže da predstavljaju četiri obećanja Večnog: *...izvešću vas... oslobodiću vas iz ropstva... izbaviću vas... uzeću vas da Mi budete narod.*

Vrhunac svečanosti je otvaranje vrata doma da bi kroz njih mogao ući prorok Elijahu (Iliji), koji je, po jevrejskom predanju, prethodnik Mesije. Dočekuje se da najavi dolazak mesijanskog doba. Peta čaša vina (*kos Elijahu*) stoji na stolu natočena za njega... Doba spasenja će doći.

U Jevrejskoj opštini Subotica i ove godine Pesah se proslavlja na tradicionalan način. Uvod praznika je služba u Sinagogi za Erev Pesah, pa sledi Seder-večera sa čitanjem Hagade šel Pesah, prvog dana Pesaha je služba i čitanje prazničnog odeljka i Tore, kao i poslednjeg dana, kada je i Mazkir – sećanje na preminule članove Zajednice.

Ove godine na Seder-večeri gosti Jevrejske opštine Subotica, osim naših prijatelja iz Jevrejske opštine Sombor, Zemun i Zrenjanin, bio je i gospodin Arpad Dolinski, biskup Evangelističke crkve augzburške veroispovesti i njegova supruga.

Korišćena literatura:

1. David J. Goldberg and John D. Rayner: *THE JEWISH PEOPLE, Their History And Their Religion*, London, 1987.
2. Rabbi Israel Méir Lau: *A zsidó élet törvényei*, Tel Aviv, 2000.
3. *Zsidó Lexikon*, Budapest, 1929.
4. *Hagada, prevod sa hebrejskog: Ildi Ivanji i Dorđe Petrović, Izdavačka zadruga IDEA, Beograd.*

K.R.